

HELENA
MUNKTELL
1852-1919

Bränningar
Symfonisk bild

Breaking Waves
Symphonic picture

Opus 19

Källkritisk utgåva av/Critical edition by Tomas Gunnarsson

Levande musikarv och Kungl. Musikaliska akademien

Syftet med Levande musikarv är att tillgängliggöra den dolda svenska musikskatten och göra den till en självklar del av dagens repertoar och forskning. Detta sker genom källkritiska notutgåvor av musik som inte längre är skyddad av upphovsrätten, samt texter om tonsättarna och deras verk. Utgåvor och texter finns publicerade i projektets databas på internet med fri tillgänglighet. Huvudman är Kungl. Musikaliska akademien i samarbete med Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Kungl. Musikaliska akademien grundades 1771 av Gustaf III med ändamålet att främja tonkonsten och musiklivet i Sverige. Idag är akademien en fristående institution som förenar tradition med ett aktivt engagemang i dagens och morgondagens musikliv.

Swedish Musical Heritage and The Royal Swedish Academy of Music

The purpose of Swedish Musical Heritage is to make accessible forgotten gems of Swedish music and make them a natural feature of the contemporary repertoire and musicology. This it does through source-critical editions of sheet music that is no longer protected by copyright, and texts about the composers and their works. This material is available freely in the project's online database. The project is run under the auspices of the Royal Swedish Academy of Music in association with the Music and Theatre Library of Sweden and Svensk Musik (formerly the Swedish Music Information Centre).

The Royal Swedish Academy of Music was founded in 1771 by King Gustaf III in order to promote the composition and performance of music in Sweden. Today, the academy is an autonomous institution that combines tradition with active engagement in the contemporary and future music scene.

www.levandemusikarv.se

Huvudredaktör/Editor-in-chief: Anders Wiklund
Notgrafisk redaktör/Score layout editor: Anders Högstedt
Textredaktör/Text editor: Erik Wallrup

Levande Musikarv/Swedish Musical Heritage
Kungl. Musikaliska akademien/The Royal Swedish Academy of Music
Utgåva nr 8/Edition No. 8
2013
Notbild/Score: Public domain. Texter/Texts: © Levande Musikarv
ISMN 979-0--706900-01-8

Levande Musikarv finansieras med medel från/Published with financial support from Kungl. Musikaliska akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Marcus och Amalia Wallenbergs Stiftelse, Statens Musikverk, Riksbankens Jubileumsfond, Svenska Litteratursällskapet i Finland och Kulturdepartementet.
Samarbetspartners/Partners: Musik- och teaterbiblioteket, Svensk Musik och Sveriges Radio.

Helena Munktell

Helena Munktell (1852–1919) rörde sig vant i tre skilda miljöer, Grycksbo, Stockholm och Paris, en omständighet som berättar om familjens tillgångar, men också om hennes möjligheter att utvecklas i musiken. Hon växte upp i herrgården i bruksorten Grycksbo, strax utanför Falun. I det musik- och kulturintresserade hemmet höll man salonger, där bland annat Adolf Fredrik Lindblad kunde delta.

I Stockholm fick hon sin grundläggande musikutbildning, där pianospelet stod i centrum. Hon var elev vid Ivar Hallströms musikinstitut och fortsatte därefter med privata lektioner för dåtidens främsta lärare (komposition för Ludvig Norman och Conrad Nordqvist, kontrapunkt för Johan Lindegren och instrumentation för Joseph Dente).

1870 började hon regelbundet göra utlandsresor. 1877–79 vistades hon vintertid i Paris, i första hand för studier, främst i pianospel, men snart också i komposition. Åren 1885–92 var hon lika regelbundet tillbaka i denna metropol. Hon studerade först komposition för Benjamin Godard, och från 1892 för Vincent d'Indy som också blev en introduktör av hennes musik. Både större och mindre verk uppfördes med framgång i staden.

Efter studieåren komponerade hon verk i allt större former. Orkesterverk som Suite symphonique och orkesterdikten Bränningar, liksom operan I Firenze var vid denna tid ovanliga satsningar för en kvinnlig tonsättare.

Det franska inflytandet på hennes musik är omisskännligt, exempelvis vad gäller harmonik och orkesterklang, men Helena Munktell intresserade sig under senare år också för hemlandskapets folkmusik som hon vävde in i flera kompositioner.

Helena Munktell invaldes den 24 mars 1915 som ledamot nr 545 i Kungl. Musikaliska akademien. Det bör nämnas att hennes far, Johan Henrik Munktell (1804–1861), var ledamot av samma akademi, invald i den så kallade andra klassen 1857.

Gunnar Ternhag

© Gunnar Ternhag, Levande Musikarv

Bränningar

Bränningar, op 19, har Helena Munktell karakteriserat som en symfonisk bild, och verket hette vid sina första framföranden i Monte Carlo 1898 och 1902 *Sur les brisants*. Det ska ha koncipierats under en vistelse på Rivieran i början av 1890-talet och är därmed en av de tidigaste av de många måleriska havsskildringarna i svensk musik.

Stycket bygger på två korta motiv. Det första är bara en snabbt fallande kromatisk figur med tritonusintervallet som ram, och det andra är en svärmisk, också fallande, mollbetonad melodi. Dessa enkla motiv får lika pregnanta varianter genom att dels tritonussprånget renodlas (även uppåtriktat), dels den kromatiskt fallande rörelsen breddas ut i längre notvärden. På detta blygsamma material har tonsättaren format ett intensivt dramatiskt skeende med ständiga karaktärs- och färgväxlingar, där inte minst de oväntade harmoniska skiftningarna bidrar. Orkestersatsen är också påfallande infallsrik, och Munktell utnyttjar bland annat skickligt flera av de instrumentkombinationer som hennes lärare Vincent d'Indy rekommenderat, särskilt vad gäller träblåsarna.

Munktell gjorde ofta fortlöpande smärre ändringar i sina större verk, och så ska ha skett också i partituret till *Bränningar*. Det var således en slutgiltig version av stycket som användes när Kungl. Musikaliska akademien hyllade hennes minne med ett framförande av det vid sin högtidsdag 1919 och som kort därefter trycktes.

© Lennart Hedwall

Tidigare version publicerad 2005 som verkkommentar till Helena Munktell: *Orchestral works*, Sterling CDS-1066-2.

Kritisk kommentar

Källmaterial

A: Autograf, Musik- och teaterbiblioteket, Part I:1

T: Tryckt partitur, Stockholm: Elkan & Schildknecht, 1922

Förutom ovanstående finns även två tidiga autografer (Musik- och teaterbiblioteket) med en något annorlunda besättning: tambour och två harpor (samma stämma).

- 1. Les Brisants, Tableau Symphonique, H. Munktel, Op. 19 (355 takter) inkl. två piano-reduktioner och skisser i lösblad. Stämmorna som hör till är stämplade "Ch. Schnéklud & Sie, Copies, Paris, 13, Rue des Abbesses".

- 2. Sur les Brisants, Tableau Symphonique, H. Munktel, Op. 19 (342 takter). Stämmorna som hör till är stämplade "Ch. Schnéklud & Sie, Paris, 13, Rue des Abbesses, Bureau de copie de musique, Copies Littéraires & Dramatiques".

Kommentarer

- Instrumentnamnen är skrivna på franska i **A**, men på italienska i **T**.
- Alla div./unis enligt tonsättaren. De som lagts till är skrivna med klammer [].
- Stämmingsanvisningarna i pukstämman (*muta*) inom parentes.
- Slagverk med modern notation på en linje.
- Triolnotering över pauser med klammer.
- Rytmiserade heltaktspauser (takt 28 och 314).
- Repetitionsbokstäver enligt **T** (A-R).

Takt	Instrument	Anmärkning
2	Trp.	Accent saknas i T .
5	Timp.	<i>Dim.</i> saknas i T .
13	Cors	<i>sf</i> på 4:e åttondelen (saknas i A).
26	Trp.	Alla källor ger trumpeterna både accent och <i>sf</i> .
34	Bsn.	Accent tillagd på 2:a slaget, som i C.a. och Cl. 2.
40	Gran Cassa	Gran Cassa i A (Piatti i T).
41-43	Vln. I	Takterna är tomma i A medan T dubblerar Vln. II.
42	Cl. + Bsn.	Tillagd svällare, som i Cors/Trb./Tuba (saknas i A).
48	Bsn. 1 + Cor. 4 + Vcel.	Tillagt <i>cresc.</i> (A har <i>cresc.</i> i Vcel., saknas i T). Eftersom Bsn. 1 och Cor. 4 har samma figur har <i>cresc.</i> lagts till även i dessa stämmor.
71	Altos + Vcel.	D ändrat till dess på 6:e 16-delen.
75	Bsn.	På 1:a slaget har <i>sf</i> tagits bort (finns i A), som i övriga stämmor med överbundna toner från föregående takt. Trumpet har <i>sf</i> men byter ton.
76	Bsn. 2	Ändrad till basklav i stämman.
83-84	Cl.	Ändrad till dubbelkors, fissä (unison med övrigt träblås, som T).
84	Trb. 2	A har åttandel ciss sist i takten. Saknas i T (paus).
88	Bsn.	Sista åttondelen ändrad från ess till e (som T).
94-95	Cor. 1+3	Båge över taktstreck (som i A).
97	Trp.	1:a trumpet (som i T).
108	Bsn.	<i>sf</i> (saknas i T).
109	C.a.	Accent (saknas i T).
108-110	Vln. I+Vln. II+Altos	Punkter tillagda på alla 16-delar.

112	Harpe	Förslag till pedalstämning: C, D, Eiss, F, G, Aiss, B (kommentar även i stämman).
128	Cl. 1	Sista åttondelen ändrad från B till C (som T).
129	Cl. 1	Första fjärdedelen ändrad från C till D (som T).
134	Bsn. 1	Båge tillagd (som T).
136	Timp.	Tillagt <i>cresc.</i> (som T).
137	Htb. 2	3:e åttondelen paus i T.
147-148	Htb. 2	G i A (C i T).
164	Vcel. + Cb.	<i>ff</i> i A (<i>f</i> i T).
169	Trp.	Accent ändrad till <i>sf</i> (som i C.a.).
172	Bsn.	Står som förstastämman i A, men mer logiskt som andrastämman (som i T).
174-175	Vln. I	A har en fjärdedelston i början av takt 174 men takten är sedan tom. Takt 175 har en båge i början av takten som antyder en lång överbunden ton. T har utskrivna pauser. Två takter tidigare finns samma figur med överbindning vilket bör vara den korrekta lösningen.
192	Bsn. 1	A har överbunden åttondel på 2:a slaget, men bör vara fjärdedel som flöjtstämman (som i T).
195-196	Vln. I + Altos	Båge borttagen över taktstreckket (A har bågar i alla stämmor utom Vln. II; T har inga bågar i Vln. I + II men bågar i Altos-Cb.; Stäm-mtr. till A har endast bågar i Vcel.-Cb.).
203	Vln. I	A har <i>pp espr.</i> (T har <i>p espr.</i>).
214-215	Cor. 2	Ingen båge över taktstreckket i A (båge i T).
219	Gr.fl. + Htb.	Bågar. A delar takten med två bågar. Ändring till en båge över hela takten som följande takter (som i T).
228-230	Vcel. + Bsn.	Accenter tillagda som föregående två takter.
231-236	Gr.fl. 2 + Htb. 2	Här hade jag gärna velat lägga till 2:a-stämmorna [a2] från <i>f</i> -takten. Stäm-mtr. till A har hela frasen från takt 219 men med en inskriven ändring till 1:a. Däremot saknas konstigt nog takt 235-236 i 2:a-stämmorna. Flöjtstämman ligger dessutom så högt att det hade varit befogat med en oktivering. Eftersom ingenting tyder på att tonsättaren velat ha det så här lämnas takterna utan förändring (som T).
235-236	Träblås	Ändrat till 16-delar (som stråket).
239	Trp.	Ändrat sista tonen till triol-16-del (som i Cors).
259	Vcel.	Accent tillagd på tredje 8-delen (som i Vln. I)
263	Bsn. 2	T saknar dessa toner.
266	Puka	Accent (A), dim. (T).
273	Trb. 1	Båge tillagd till nästa takt (som i följande takter).
280-286	Altos + Vcel.	32-delar som A (T har 16-delar).
292	Vln. I	Överbundet E tillagt (som i Altos, och T).
295	C.a.	Accent tillagd (som i Cors och T).
305	Altos + Vcel.	Båge tillagd mitt i takten (som Vln. I + II, och T).
305-306	Bsn.	Ändrat till alt-klav (från F-klav).
307-308	Bsn.	Takterna tomma i A. Eftersom Bsn. spelar unisont med Cl. har även dessa två takter lagts till (<i>note piccole</i>).
344	Gr.fl. 2	G tillagt på sista 8-delen (som i Htb. 2).

Helena Munktell

Helena Munktell (1852–1919) usually moved in three separate circles – Grycksbo, Stockholm and Paris – a circumstance that says much about her family's assets, but also about her opportunities for musical development. She grew up at the farm estate in Grycksbo, just outside Falun. Salons were held in her musically and culturally enlightened home, where Adolf Fredrik Lindblad and others were participants.

She received her initial musical education in Stockholm, concentrating on piano. She was a student at Ivar Hallström's music institute and later continued with private lessons for the foremost teachers of the time (composition for Ludvig Norman and Conrad Nordqvist, counterpoint for Johan Lindegren and instrumentation for Joseph Dente).

In 1870, she regularly began to travel abroad. From 1877 to 1879 she spent the winters in Paris, mostly to study – mainly piano but soon also composition. From 1885 to 1892, she was again a regular visitor to the metropolis. She first studied composition for Benjamin Godard, and from 1892 for Vincent d'Indy, who also became an introducer of her music. Both great and smaller pieces of hers were successfully performed in the city.

After her studies, she composed works in increasingly great forms. Orchestral pieces such as *Suite symphonique* and the orchestral poem *Bränningar* ('Breaking Waves'), as well as the opera *I Firenze* were unusual enterprises for a female composer at the time.

The French influence on her music is undeniable, especially in terms of harmony and orchestral tone, but in later years Helena Munktell also became interested in the folk music of her homeland, which she wove into several compositions.

On March 24, 1915, Helena Munktell was elected to the Royal Academy of Music as member No. 545. It should be noted that her father, Johan Henrik Munktell (1804–1861), was a member of the same academy, elected to the so-called second class in 1857.

© *Gunnar Ternhag*, Levande Musikarv
Transl. Martin Thomson

Bränningar

Helena Munktell characterized *Bränningar* ('Breaking Waves') op. 19 as a 'symphonic picture', and at its first performances in Monte Carlo in 1898 and 1902 the work bore the title *Sur les brisands*. It is believed to have been conceived on a trip to the Riviera in the early 1890s and is thus one of the earliest of the many depictions of the sea in Swedish music.

The piece is based on two short motifs. The first is merely a quick, descending, chromatic figure framed by the interval of a tritone, and the second is a dreamy, minor-key melody, also descending. The simple motifs are varied equally tersely, partly by the isolation of the tritone interval leap (also upwards) and partly by means of the expansion of the descending chromatic idea in longer note values. From this modest material the composer has created an intense, dramatic work with constant changes of character and colour, in which the unexpected harmonic shifts play a not insignificant part. The orchestral writing is also strikingly inventive, and Munktell exploits many of the instrumental combinations that her teacher Vincent d'Indy had recommended, especially in the woodwind.

Munktell often went on making small adjustments to her works, and this was the case with *Bränningar*. It was the definitive version of the piece that was performed when the Royal Swedish Academy of Music honoured her memory at its festivities in 1919. This was also the version that was published shortly afterwards.

© Lennart Hedwall

Transl. Andrew Barnett

Earlier version published in 2005 as booklet notes to Helena Munktell, *Orchestral Works*, Sterling CDS-1066